

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРЕАТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ІЗ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE CREATIVITY OF A TEACHER OF A HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTION AND THE QUALITY OF TRAINING OF FUTURE OFFICERS IN TODAY'S REALITIES

УДК 378.14.032

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.2.26>

Овчаренко В.В.,

докт. військ. наук, професор,
заступник начальника управління
оборонної та мобілізаційної роботи
Департаменту оборонної, мобілізаційної
роботи та взаємодії з правоохоронними
органами Харківської обласної
державної (військової)
адміністрації – начальник відділу
оборонної роботи Харківської обласної
державної (військової) адміністрації

Клішин В.М.,

канд. військ. наук, доцент,
начальник оперативного факультету
Національної академії Національної
гвардії України

Махобей А.В.,

ст. викладач кафедри державної
безпеки та управління
Національної академії Національної
гвардії України

Белашов Ю.О.,

канд. тех. наук,
доцент кафедри вогневої підготовки
Національної академії Національної
гвардії України

Ніконенко А.М.,

викладач кафедри бойового
та логістичного забезпечення
Київського інституту Національної
гвардії України

У статті розглядається проблема визначення взаємозв'язку між рівнем креативності викладачів вищих військових навчальних закладів (закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання) та якістю професійної підготовки майбутніх офіцерів у контексті сучасних викликів і потреб національної безпеки України. Встановлено, що ефективність військової освіти значною мірою залежить від здатності викладача застосовувати інноваційні, нестандартні підходи до навчання, які спрямовані на формування у курсантів та курсанток не лише професійних знань і навичок але й критичного мислення, ініціативності, адаптивності та креативності – якостей, необхідних для успішного виконання завдань за призначенням в реаліях сьогодення.

У дослідженні обґрунтовано, що креативність викладача є важливою педагогічною якістю, яка безпосередньо впливає на мотивацію курсантів до навчання, ефективність засвоєння матеріалу та рівень сформованості професійних компетентностей. За допомогою комплексу теоретичних і емпіричних методів (аналіз літератури, анкетування, інтерв'ю, педагогічного експерименту) було встановлено наявність статистично значущого зв'язку між рівнем креативності викладачів і показниками якості підготовки майбутніх офіцерів.

У статті також проаналізовано педагогічні умови, що сприяють розвитку креативного потенціалу викладачів вищих військових навчальних закладів, зокрема: академічна свобода, інституційна підтримка інновацій, міждисциплінарна інтеграція, наявність програм підвищення кваліфікації з акцентом на інноваційну педагогіку. Запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення системи військової освіти на основі розвитку креативного педагогічного середовища. Зроблено висновок, що розвиток креативності викладача є стратегічним чинником підвищення якості підготовки офіцерських кадрів для потреб інституцій сектору безпеки і оборони України.

Результати теоретичного дослідження впроваджені у систему багаторічної підготовки здобувачів вищої освіти (курсантів та курсанток) Національної академії Національної гвардії України та Київського інституту Національної гвардії України. Перспективи подальших досліджень у обраному напрямі наукової розвідки передбачають розроблення організаційно-педагогічних умов, які сприяють формуванню креативного освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі.

Ключові слова: військовослужбовці, викладачі, готовність, індивідуалізація, креативність, критерії, майбутні офіцери, освітній

процес, професійна підготовка, рівні, фахова підготовка, якість освіти.

The article considers the problem of determining the relationship between the level of creativity of teachers of Higher Military Educational Institutions (Higher Education Institutions with specific learning conditions) and the quality of professional training of future officers in the context of modern challenges and needs of national security of Ukraine. It has been established that the effectiveness of military education largely depends on the teacher's ability to apply innovative, non-standard approaches to learning, which are aimed at developing in cadets not only professional knowledge and skills, but also critical thinking, initiative, adaptability, and creativity – qualities necessary for the successful completion of assigned tasks in today's realities. The study substantiates that the teacher's creativity is an important pedagogical quality that directly affects the cadets' motivation to study, the effectiveness of learning the material, and the level of formation of professional competencies. Using a complex of theoretical and empirical methods (literature analysis, questionnaires, interviews, pedagogical experiments), a statistically significant relationship was established between the level of creativity of teachers and indicators of the quality of training of future officers.

The article also analyzes pedagogical conditions that contribute to the development of the creative potential of Higher Military Educational Institutions teachers, in particular: academic freedom, institutional support for innovation, interdisciplinary integration, and the availability of advanced training programs with an emphasis on innovative pedagogy. Practical recommendations are proposed for improving the military education system based on the development of a creative pedagogical environment. It is concluded that the development of teacher creativity is a strategic factor in improving the quality of officer training for the needs of institutions of the security and defense sector of Ukraine.

The results of the theoretical research have been implemented into the system of long-term training of higher education applicants (cadets) of the National Academy of the National Guard of Ukraine and the Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine. Prospects for further research in the chosen direction of scientific intelligence involve the development of organizational and pedagogical conditions that contribute to the formation of a creative educational environment in a higher military educational institution.

Key words: military personnel, teachers, readiness, individualization, creativity, criteria, future officers, educational process, professional training, levels, professional training, quality of education.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в секторі безпеки та оборони України зумовлюють зростання вимог до якості професійної підготовки майбутніх офіцерів. Успішне виконання завдань, пов'язаних із захистом державного суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки, потребує не лише глибоких фахових знань але й високого рівня креативності, адаптивності та критичного мислення в представників інституцій сектору безпеки і оборони України. Відповідно, постає необхідність оновлення підходів до викладання у вищих військових навчальних закладах (закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання), зокрема – акцент на розвиток креативного потенціалу самих науково-педагогічних працівників (викладачів) як домінуючих суб'єктів освітнього процесу.

Необхідно підкреслити, що в реаліях сьогодення істотно зростає роль викладачів вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (надалі – ВВНЗ) як домінуючих суб'єктів професійної підготовки майбутніх офіцерів. Їх діяльність набуває стратегічного значення у формуванні фахівців, здатних ефективно діяти в умовах підвищеної складності, невизначеності та ризику. На сьогодні підготовка майбутніх офіцерів більше не обмежується лише академічним оволодінням військовими знаннями та навичками. Викладачі ВВНЗ зобов'язані інтегрувати у навчальний процес новітні методики, інформаційні технології, симуляційні модулі та бойовий досвід.

Важливим є й той факт, що сучасні воєнно-політичні реалії, що склалися внаслідок повномасштабної агресії проти України, висувають жорсткі вимоги до рівня підготовки офіцерського складу. У цьому контексті набуває принципового значення системне впровадження бойового досвіду у процес підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ. Мова ведеться не лише про оновлення навчальних програм але й про переосмислення методологічних основ освітнього процесу через призму реального бою, бойових ситуацій, оперативного реагування, тактичної гнучкості та психологічної витривалості.

У свою чергу, впровадження бойового досвіду дозволяє формувати навчальні ситуації, максимально наближені до реальних. Це дає змогу курсантам та курсанткам моделювати дії у стресових, динамічних та невизначених умовах, набувати навичок прийняття рішень в бойовій обстановці. Крім цього, аналіз сучасних бойових операцій (зокрема, в межах Операції Об'єднаних Сил та широкомасштабного спротиву Сил безпеки і оборони України) забезпечує корекцію та актуалізацію навчальних програм із урахуванням реальної тактики ворога, новітніх форм маневру, розвідки, контрбатареїної боротьби тощо.

Участь військовослужбовців різних категорій із бойовим досвідом як викладачів, інструкторів,

наставників забезпечує глибоку професійну ідентифікацію курсантів та курсанток, формує у них реалістичне уявлення про зміст та виклики майбутньої військово-професійної діяльності. Необхідно виділити, що саме бойовий досвід, включений до змісту занять (через аналіз кейсів, розбір боїв, бойових епізодів, вогневих контактів з противником, рукопашних сутичок), сприяє розвитку психоемоційної готовності, витривалості, рішучості та стресостійкості у майбутніх командирів.

На підставі бойового досвіду до навчального процесу впроваджуються модулі щодо застосування «беспілотників» (БПЛА), сучасних засобів зв'язку, автоматизованих систем управління, протидії засобам радіоелектронної боротьби (РЕБ), інформаційно-психологічному впливу тощо.

Також бойовий досвід дозволяє по-новому трактувати офіцерське лідерство – як здатність приймати відповідальні рішення у нестандартних умовах, вести підлеглих за собою, підтримувати бойовий дух, швидко адаптуватися до змін.

Отже, імплементація бойового досвіду як невід'ємного елементу професійної військової освіти – це об'єктивна необхідність сучасного етапу розвитку Сил безпеки і оборони України. Лише на основі реального досвіду війни можливо забезпечити високу практичну готовність майбутніх офіцерів до управління підрозділами, до ефективного виконання завдань за призначенням та збереження життів підлеглих. Відповідно, бойовий досвід має стати інтегральним компонентом як навчальних планів, так і кадрової політики ВВНЗ.

Необхідно підкреслити, що викладачі ВВНЗ водночас, зберігаючи високу педагогічну майстерність, виступають носіями морально-етичних цінностей військової служби, формуючи національну ідентичність майбутніх захисників держави. Науково-педагогічний (педагогічний) працівник забезпечує зв'язок теоретичної бази з практикою сучасних бойових дій, інтегруючи реальні сценарії з досвіду підрозділів ЗСУ, НГУ, СБУ (інших інституцій сектору безпеки і оборони України). Зміст навчальних дисциплін відображає особливості сучасної війни: мережевоцентричну боротьбу, асиметричні дії, використання беспілотних технологій, кібер– і психологічні операції.

Необхідно відмітити, що однією з провідних функцій викладача є створення умов для розвитку критичного мислення, тактичної креативності, швидкого прийняття рішень у стресових ситуаціях. Це досягається за рахунок ігрового моделювання, кейс-методів, тренажерних платформ, систем віртуальної реальності.

Важливим є й той факт, що науково-педагогічні (педагогічні) працівники ВВНЗ повинні виявляти рівень базової підготовки, особистісні характеристики та навчальні потреби кожного курсанта (курсантки), оптимізуючи процес підготовки шляхом

індивідуальних та диференційованих підходів. У реаліях бойових дій особливої ваги набуває здатність офіцера до психологічної саморегуляції, збереження лідерських якостей в умовах тривалого стресу. Викладач виступає не лише педагогом, а й наставником, моральним авторитетом, носієм військової етики.

Сучасний викладач має володіти цифровими компетентностями, вміти інтегрувати засоби штучного інтелекту, автоматизованого аналізу, віртуального симулювання в освітній процес, формуючи цифрову гнучкість у майбутніх офіцерів. В умовах трансформації безпекових загроз викладачі забезпечують інтеграцію знань з різних сфер: правової, інформаційної, технічної, гуманітарної – задля всебічної підготовки курсантів (курсанток) до управління підрозділами в умовах складних ситуацій. Підсумовуючи вище викладене, доцільно констатувати, що роль викладачів ВВНЗ виходить за межі класичної педагогічної функції. У сучасному військово-освітньому просторі вони виступають як стратегічні «агенти змін», здатні впливати на якість підготовки офіцерських кадрів не лише на рівні знань і навичок але й на рівні ціннісної орієнтації, адаптивної поведінки та стійкої патріотичної мотивації. Від ефективності їх діяльності прямопропорційно залежить готовність Сил безпеки і оборони України до виконання завдань із захисту національної безпеки України.

У свою чергу, креативність викладача – це не лише здатність до нестандартного мислення й використання інноваційних педагогічних методик але й уміння формувати в курсантів та курсанток навички прийняття рішень в умовах невизначеності, гнучко реагувати на зміну ситуації, ініціювати нові способи вирішення навчальних і професійних завдань.

Таким чином, дослідження взаємозв'язку між рівнем креативності викладача та якістю професійної підготовки майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України (СБОУ) набуває особливої актуальності в умовах військової реформи, гібридних загроз і посиленої інтеграції в євроатлантичний безпековий простір.

Необхідно підкреслити, що попри наявність окремих досліджень із проблем педагогічної креативності та інновацій у вищій освіті, проблема їхнього впливу саме на підготовку офіцерських кадрів у контексті сучасних викликів залишається недостатньо розкритою. Це зумовлює потребу у всебічному вивченні даного явища, формулюванні ефективних підходів до розвитку креативності викладачів ВВНЗ та виявленні її ролі в забезпеченні якісної освіти майбутніх офіцерів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку креативності як важливої якості педагога активно розглядається в сучасній педагогічній, психологічній та соціологічній науці.

Особливу увагу приділено здатності викладача до впровадження інноваційних освітніх підходів, розвитку творчого потенціалу студентів (курсантів та курсанток), а також формуванню адаптивних моделей поведінки в умовах невизначеності.

Креативність викладача як компонент професійної компетентності досліджували такі науковці, як: О. Савченко [1], І. Зимня [2], О. Пометун, Л. Пирожено [3], які розглядали її в контексті педагогічної майстерності, інноваційності в освітньому процесі, а також в аспекті формування мотиваційно-ціннісної сфери здобувачів освіти. У психологічному аспекті креативність розглядали: Ю. Муштатов, В. Шемчук, О. Хацаюк, В. Соколовський, А. Ковтуненко, О. Корнієнко [4], Т. Яковичина, Ю. Шалівська [5], Т. Дуткевич [6], які визначили її як інтегральну особистісну характеристику, що охоплює здатність до генерування нових ідей, бачення проблем у нестандартному світлі, гнучке мислення.

Щодо специфіки військової освіти, значну увагу в дослідженнях надається якості підготовки офіцерських кадрів у сучасних умовах. Зокрема, праці О. Кузьміної [7], С. Ярмага [8], О. Khatsaiuk, M. Medvid, B. Maksymchuk, O. Kurok, P. Dziuba (та інш.) [9], M. Medvid, O. Khatsaiuk, K. Sydorchenko, S. Vorok, A. Kernas, M. Borovuk [10], висвітлюють особливості педагогічного супроводу курсантів та курсанток, формування в них лідерських якостей, дисциплінованості, професійної відповідальності. Проте аспекти взаємозв'язку між креативністю викладача військового ЗВО та якістю підготовки офіцерів залишаються недостатньо дослідженими.

У розрізі сучасних безпекових викликів важливими є також праці з національно-патріотичного виховання (О. Безхутрий [11], Л. Ляшенко [13]) та з формування інноваційного освітнього середовища у закладах вищої освіти (Т. Семенова [12], Р. Любич, О. Хацаюк, С. Гарбуз, А. Бутенко, Д. Каплюк, А. Литвиненко [14]). Дослідження доводять, що для забезпечення високої якості професійної військової освіти необхідне поєднання традиційної дисципліни з інноваційним підходом до викладання, де креативність викладача виступає рушійною силою трансформацій.

Цікавими за своїм змістом та сутнісними характеристиками є наукові праці дослідників: В. Пронтенка, О. Федченка, Ю. Корнійчука, О. Крука, О. Запорожанова (та інш.) [15], О. Хацаюка, С. Гіренка, Д. Ванюк, В. Волянського, К. Задорожного (та інш.) [16], Ю. Самсонова, О. Маркова, О. Забули, О. Хацаюка, Є. Гарбара (та інш.) [17], М. Ковальчука, І. Лотоцького [18], О. Хацаюка, А. Турчинова, О. Яреценка, М. Бака [19], у яких формування креативності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України реалізується через засоби фізичного виховання

(фізичної підготовки та спеціальної фізичної підготовки). Фізичне виховання є не допоміжною, а стратегічною складовою професійної підготовки майбутніх офіцерів. У його основі – цілеспрямоване формування комплексу якостей, які є визначальними для ефективного командування, збереження бойової ефективності підрозділів, виживання та перемоги в реальних бойових умовах. У зв'язку з цим, необхідним є постійне вдосконалення програм фізичного виховання у ВВНЗ, їх адаптація до умов сучасної війни та інтеграція з прикладними видами військово-професійної діяльності.

Заслужують уваги наукові праці учених: О. Хацаюка, С. Гіренка, Д. Ванюк, В. Волянського, К. Задорожного (та інш.) [20], В. Селюка [21], В. Мірошніченка, О. Ставицького [22], у яких акцентується увага на використанні сучасних технічних засобів навчання (педагогічних технологій) в системі професійної освіти майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України. Необхідно виділити, що впровадження сучасних педагогічних технологій є необхідною умовою формування конкурентоспроможного, мобільного, технічно грамотного та психологічно стійкого офіцера нової генерації, здатного ефективно діяти в умовах сучасної війни та гібридних загроз.

Таким чином, попри наявність значної кількості праць, що опосередковано торкаються означеної проблематики, комплексне дослідження взаємозв'язку між креативністю викладача вищого військового навчального закладу і якістю підготовки майбутніх офіцерів як педагогічної, психолого-соціальної та управлінської категорії в умовах новітніх викликів залишається науково-недостатньо опрацьованим. Це зумовлює актуальність і новизну обраного напрямку дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових джерел свідчить про значний інтерес дослідників до вивчення креативності як особистісної та професійної якості педагога, а також до підвищення ефективності освітнього процесу у ВВНЗ. У багатьох роботах розкрито зміст креативності, її складові, умови формування та методи діагностики; окремі аспекти професійної підготовки офіцерів також знайшли відображення у сучасних дослідженнях. Разом з тим, попри актуальність теми, залишається низка науково-практичних аспектів, що досі не були ґрунтовно опрацьовані або розглянуті лише фрагментарно, до них належать:

1) відсутність системного підходу до вивчення впливу креативності викладача саме в контексті військової освіти, де освітній процес має специфічні вимоги до дисципліни, ієрархічності та нормативності;

2) недостатній рівень емпіричних досліджень, які б підтверджували наявність статистично значущого зв'язку між креативністю викладача вищого військового навчального закладу та якістю

професійної підготовки курсантів та курсанток у дійсних умовах освітньої діяльності;

3) обмежене вивчення педагогічних умов, які сприяють розвитку креативного потенціалу викладачів саме в структурі військових закладів освіти, де діє суворе регламентування форм і методів навчання;

4) недостатнє теоретичне обґрунтування і практичне моделювання інноваційних освітніх підходів, що можуть бути застосовані у ВВНЗ для підготовки висококваліфікованих офіцерських кадрів, здатних до нестандартного мислення, самостійного прийняття рішень та ініціативи;

5) відсутність науково-обґрунтованих рекомендацій щодо інтеграції креативного компонента в систему професійного розвитку науково-педагогічних працівників вищого військового навчального закладу.

Отже, на сьогодні існує об'єктивна потреба у ґрунтовному міждисциплінарному дослідженні, яке б поєднувало педагогічний, психологічний і соціальний підходи до вивчення креативності викладачів вищих військових навчальних закладів (закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання) інституцій сектору безпеки і оборони України у напрямі забезпечення якісної підготовки майбутніх офіцерів для потреб національної безпеки.

Мета статті. Головною метою дослідження є визначення взаємозв'язку між рівнем креативності викладачів вищих військових навчальних закладів та якістю професійної підготовки майбутніх офіцерів у контексті сучасних викликів і потреб національної безпеки.

Методи дослідження: аналіз і синтез, аналіз нормативно-правових документів, моделювання, історико-логічний метод, анкетування, інтерв'ю (напівструктуровані), спостереження, експертне оцінювання, контент-аналіз, кількісний аналіз, якісний аналіз та SWOT-аналіз. Крім цього використано досвід бойових дій та досвід організації системи професійної освіти майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Креативність, згідно з науково-методичною літературою – це інтегральна психічна властивість особистості, яка визначає її здатність до створення нових, оригінальних, соціально значущих ідей, рішень, підходів чи продуктів діяльності. Вона розглядається як ключова компонента інтелектуальної активності та передумова інноваційного мислення.

У науково-методичному аспекті креативність (див. табл. 1) – це багатовимірна характеристика особистості що поєднує інтелектуальні, мотиваційні та емоційно-вольові компоненти. Її розвиток є критично важливим для професійної підготовки, особливо в умовах, де необхідні нестандартні рішення – зокрема, у сфері військової, правоохоронної чи педагогічної діяльності.

Таблиця 1
Основні наукові визначення трактування
поняття

Дослідники	Визначення
Е. Торренс [23]:	«Процес чутливості до проблем, дефіцитів, прогалин у знаннях, що веде до формування гіпотез і пошуку їх нових, оригінальних рішень».
Дж. Гілфорд [24]:	«Дивергентне мислення – мислення, що виходить за межі стандартних шляхів і характеризується гнучкістю, оригінальністю, здатністю до трансформації».
В. Моляко, Н. Чепелєва, Л. Орбан [25]:	«Креативність – це інтелектуально-особистісне утворення , яке виявляється у здатності генерувати нові способи дії в нестандартних умовах і успішно адаптуватися до змін середовища».

Необхідно підкреслити, що креативність також охоплює: здатність до асоціативного мислення; гнучкість у вирішенні завдань; оригінальність ідей; швидкість генерування нових варіантів.

У реаліях сучасних викликів національній безпеці та трансформації воєнної доктрини України питання ефективності професійної підготовки офіцерських кадрів набуває особливого значення. Військова освіта має адаптуватися до нових умов ведення бойових дій, гібридних загроз, кібербезпеки та необхідності прийняття оперативних рішень у нестандартних ситуаціях. У цьому напрямі особливої актуальності набуває вивчення впливу креативності викладача ВВНЗ на якість підготовки майбутніх офіцерів.

Необхідно підкреслити, що у рамках теоретичного аналізу членами науково-дослідної групи проаналізовано сучасні підходи до визначення креативності як педагогічної якості. Креативність викладача розглядається як здатність до: розробки нестандартних методик навчання; моделювання ситуацій, наближених до бойових умов; створення варіативного освітнього середовища; стимулювання критичного та стратегічного мислення у курсантів та курсанток.

В процесі дослідно-аналітичної роботи якість підготовки офіцерів (на прикладі курсантів та курсанток ВВНЗ Національної гвардії України) визначалась за наступними критеріями: рівень сформованості професійних компетентностей; здатність до прийняття рішень у стресових умовах; рівень мотивації до військової служби; комунікативна та лідерська ефективність.

Необхідно підкреслити, що членами науково-дослідної групи (НДГ) також було сформульовано гіпотезу про наявність прямого взаємозв'язку між рівнем креативності викладача і рівнем підготовленості курсантів та курсанток до виконання

професійних обов'язків у динамічних умовах сучасних викликів.

Дослідження організовано на базі Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ) та Київського інституту Національної гвардії України (КІ НГУ). Загальна вибірка склала 90 викладачів та 270 майбутніх офіцерів. Для досягнення поставленої мети було застосовано комплекс методів, а саме: аналіз наукової літератури, узагальнення педагогічного досвіду, моделювання; анкетування, опитування, тестування рівня креативності викладачів (методика Торренса), спостереження за навчальними заняттями, експертна оцінка; кореляційний аналіз, рангове зіставлення, метод порівняння.

У результаті дослідження встановлено, що викладачі з високим рівнем креативності застосовували активні методи навчання, зокрема: тактичні ігри; проблемне навчання; ситуаційне моделювання; кейс-методи. Необхідно виділити, що курсанти та курсантки, які навчалися у таких педагогів, показали значно вищі результати у підсумкових комплексних заліках, а також демонстрували кращі навички орієнтації в нестандартних ситуаціях. Крім цього, нами виявлено статистично значущий позитивний кореляційний зв'язок ($r=0,71$) між креативністю викладача та якістю професійної підготовки представників досліджуваної категорії (див. рис. 1).

Разом з тим, членами науково-дослідної групи виявлено низку бар'єрів, що обмежують розвиток креативності викладачів у вищому військовому навчальному закладі: консервативність навчальних програм; надмірна формалізація та регламентованість викладацької діяльності; обмежене впровадження інноваційних методик.

Отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що креативність викладача виступає не лише його особистісною характеристикою але й фактором освітньої ефективності, який прямопропорційно впливає на професійну мобільність, адаптивність і бойову готовність майбутніх офіцерів. Враховуючи отримані результати вважаємо, що розвиток креативного потенціалу викладачів має бути пріоритетним напрямом реформування військової педагогіки, особливо в умовах динамічного змінення типів загроз і характеру військових дій.

На рис. 1 представлено стовпчикову діаграму, що демонструє залежність середньої оцінки курсантів та курсанток від рівня креативності їхніх викладачів. Відповідно до даних: при низькому рівні креативності середній бал курсантів становить – 68; при середньому – 78; при високому – 88. Це наочно підтверджує позитивний вплив творчого підходу викладача на результати навчання у військовій освіті.

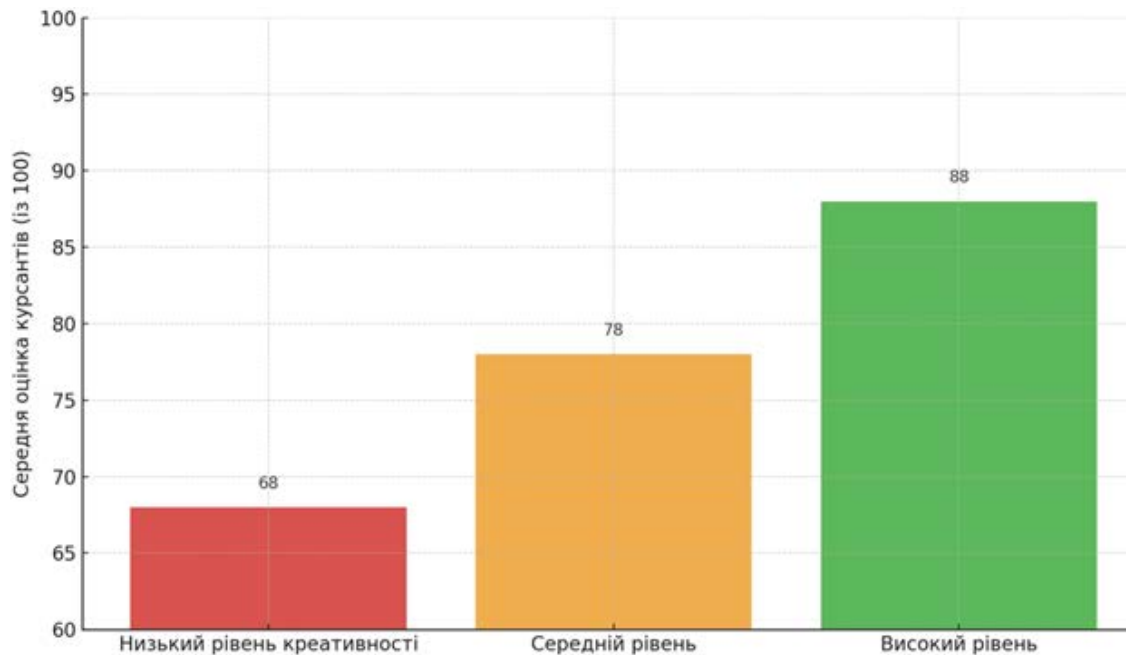

Рис. 1. Взаємозв'язок рівня креативності викладача та якості підготовки майбутніх офіцерів (курсантів та курсанток Національної академії Національної гвардії України та Київського інституту Національної гвардії України)

Беручи до уваги результати заключного етапу дослідження можливим є:

- 1) розробка модулів підвищення кваліфікації для викладачів ВВНЗ з акцентом на інноваційні підходи до викладання;
- 2) стимулювання впровадження методів навчання, що активізують мислення курсантів та курсанток;
- 3) модернізація освітньо-професійних програм підготовки офіцерів із урахуванням компетентнісного та креативного підходів;
- 4) створення інституційних умов для розвитку творчості у викладацькому середовищі (академічна свобода, педагогічні лабораторії, пілотні програми тощо).

Узагальнюючи, можемо стверджувати, що розвиток креативності викладачів ВВНЗ є не лише педагогічним завданням але й елементом стратегічного забезпечення національної безпеки, адже саме через якість освітнього процесу формується боєздатність, гнучкість та професійна спроможність майбутніх командирів.

Висновки і перспективи подальших розробок. В процесі дослідно-аналітичної роботи членами науково-дослідної групи визначено взаємозв'язок між рівнем креативності викладачів вищих військових навчальних закладів та якістю професійної підготовки майбутніх офіцерів у контексті сучасних викликів і потреб національної безпеки. Це підтверджено наявністю статистично значущого позитивного зв'язку між рівнем креативності викладачів вищих військових навчальних закладів і якістю професійної підготовки курсантів та курсанток ($r = 0,71$).

Необхідно підкреслити, що викладачі з високим рівнем креативності частіше застосовують інноваційні методи навчання (ситуаційне моделювання, кейси, тактичні ігри), що сприяє формуванню критичного мислення, лідерства та гнучкості курсантів та курсанток. У свою чергу, існуючі бар'єри, як-от регламентованість програм, обмежена свобода викладача, недосконала система професійного розвитку, стримують розвиток педагогічної креативності. Беручи до уваги отримані наприкінці дослідження результати, доцільним є впровадження системних змін в освітню політику ВВНЗ, спрямовану на стимулювання творчого підходу до викладання як одного з факторів національної обороноздатності.

У ході дослідження встановлено стійкий та значущий взаємозв'язок між рівнем креативності викладачів та ефективністю професійної підготовки майбутніх офіцерів. Креативні викладачі здатні впроваджувати нестандартні підходи до навчання, активізувати пізнавальну діяльність курсантів та курсанток, моделювати проблемні ситуації, наближені до реальних умов військової служби. Це, своєю чергою, сприяє формуванню у майбутніх офіцерів вищого рівня адаптивності, ініціативності, оперативного мислення та здатності діяти в умовах невизначеності.

Сучасні виклики у сфері національної безпеки – гібридні загрози, інформаційна війна, високотехнологічний характер збройного протистояння – вимагають від інституцій сектору безпеки і оборони України підготовки офіцерів нового покоління. Вони мають володіти не лише ґрунтовними

професійними знаннями але й розвиненими лідерськими, аналітичними й комунікативними якостями, бути готовими до творчого вирішення нестандартних завдань. У цьому аспекті креативність викладачів відіграє ключову роль, адже саме вони формують світогляд, цінності та професійні навички майбутніх офіцерів.

Результати дослідження підтвердили, що креативний підхід у навчанні сприяє розвитку цілісної системи професійних компетентностей курсантів та курсанток. Це включає: здатність до критичного мислення, гнучке оперування знаннями, міждисциплінарну інтеграцію, уміння ухвалювати рішення в умовах дефіциту часу та ресурсів. Курсанти та курсантки, що навчаються під керівництвом креативних викладачів, демонструють вищий рівень мотивації до навчання, кращі показники у вирішенні практичних кейсів, а також більшу готовність до військової служби в реаліях сьогодення.

Аналіз системи військової освіти свідчить про потребу в структурних змінах, орієнтованих на підтримку і розвиток креативності педагогічного складу. Необхідно впроваджувати сучасні методи підготовки викладачів, які включають тренінги з розвитку креативного мислення, педагогічного дизайну, фасилітації, використання цифрових технологій у навчанні. Крім того, доцільно створити середовище, яке підтримує творчі ініціативи викладачів, заохочує до науково-педагогічних експериментів та міждисциплінарної взаємодії.

Високий рівень креативності викладачів корелює із здатністю вищого військового навчального закладу відповідати динамічним запитам сучасного воєнно-політичного простору. Такий підхід дозволяє не лише оперативно адаптувати навчальні програми до нових викликів але й формувати кадровий резерв для інституцій сектору безпеки і оборони України, який здатен мислити стратегічно, діяти нестандартно та брати на себе відповідальність у критичних ситуаціях (екстремальних умовах службово-бойової (оперативної) діяльності).

Результати теоретичного дослідження впроваджені у систему багаторічної підготовки здобувачів вищої освіти (курсантів та курсанток) Національної академії Національної гвардії України та Київського інституту Національної гвардії України. Перспективи подальших досліджень у обраному напрямі наукової розвідки передбачають розроблення організаційно-педагогічних умов, які сприятимуть формуванню креативного освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Савченко О. Я. Теоретико-методологічні основи педагогічної майстерності викладача: навч. посібн. Київ : Освіта., 2018. 224 с.
2. Зимня І. А. Ключові компетентності як результат сучасної освіти. *Вища освіта України*. 2004. № 3. С. 34-39.
3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: навч.-метод. посібн. Київ : Сучасний урок., 2002. 141 с.
4. Муштатов Ю., Шемчук В., Хацаюк О., Соколовський В., Ковтуненко А., Корнієнко О. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів до дій в умовах РХБН. *Військова освіта*. 2024. № 1 (43). С. 360-381.
5. Яковичина Т. В., Шалівська Ю. В. Трансформація поняття «креативність» у контексті реформування педагогічної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 2 (10). С. 39-43.
6. Дуткевич Т. Загальна психологія: теоретичний курс: навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури., 2016. 388 с.
7. Кузьміна О. М. Підготовка офіцерських кадрів у контексті трансформації військової освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2020. № 4. С. 41-45.
8. Ярмач С. І. Психолого-педагогічний супровід курсантів у процесі професійної підготовки. *Наука і освіта*. 2021. № 2. С. 68-72.
9. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P. & oth. (2021). Preparing Future Officers for Performing Assigned Tasks through Special Physical Training. *RREM*, 13 (2), 457-475. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/431%20%20>
10. Medvid, M., Khatsaiuk, O., Sydorchenko, K., Vorok, S., Kernas, A., & Borovyk, M. (2024). Sports Pedagogy: Readiness of Cadets to Apply Physical Action in Different Conditions of Service Activity. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 16(2), 336-355. <https://doi.org/10.18662/rrem/1-6.2/860>
11. Безхутрий О. І. Національно-патріотичне виховання у військових навчальних закладах. *Збірник наукових праць ХНУПС*. 2019. № 3. С. 25-30.
12. Семенова Т. М. Інноваційне освітнє середовище у ВНЗ: виклики та перспективи. *Освітнологічний дискурс*. 2021. № 1 (33). С. 112-118.
13. Ляшенко Л. М. Формування професійної компетентності офіцера засобами активного навчання. *Військова освіта*. 2022. № 1. С. 50-55.
14. Любич Р. І., Хацаюк О. В., Гарбуз С. В., Бутенко А. Є., Каплук Д. Д., Литвиненко А. І. Сучасні тренувальні комплекси фізичних та спеціальних вправ спрямованих на вирішення завдань професійної спрямованості майбутніх офіцерів. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2023. № 8 (168). С. 88-95.
15. Пронтенко В. В., Федченко О. С., Корнійчук Ю. М., Крук О. М., Запорожанов О. М., Сіваков В. П., Костюшко І. А., Плющакова О. В. Формування фізичної готовності курсантів до професійної діяльності у процесі спеціальної фізичної підготовки. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2023. № 6 (137). С. 92-96.
16. Хацаюк О. В., Гіренко С. П., Ванюк Д. В., Волянський В. Г., Задорожний К. А., Лазоренко С. С., Делямба М. М. Впровадження сучасних технічних засобів навчання в систему СФП майбутніх офіцерів. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2022. № 8 (153). С. 104-109.

17. Самсонов Ю. В., Марков О. В., Забула О. Є., Хацяук О. В., Гарбар Є. О., Магмет Т. М., Задорожний К. А., Повар О. В. Апробація педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до застосування ПТРК «JAVELIN» із акцентованим використанням засобів спеціальної фізичної підготовки. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15.* 2023. № 3 (161). С. 136-141.

18. Ковальчук М. П., Лотоцький І. Р. Спеціальна фізична підготовленість курсантів військового коледжу сержантського складу Національної академії сухопутних військ. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15.* 2024. № 6 (179). С. 126-133.

19. Хацяук О. В., Турчинов А. В., Ярещенко О. А., Бак М. А. Оптимізація системи спортивно-масової роботи майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15.* 2024. № 2 (187). С. 197-207.

20. Хацяук О. В., Гіренко С. П., Ванюк Д. В., Волянський В. Г., Задорожний К. А., Лазоренко С. С.,

Делямба М. М. Впровадження сучасних технічних засобів навчання в систему спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15.* 2022. № 8 (153). С. 104-109.

21. Селюк В. Використання засобів педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх офіцерів у ВВНЗ. Електронне наукове видання «Електронне наукове видання». 2024. № 17. С. 310-317.

22. Мірошниченко В., Ставицький О. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до використання STEM-технологій в освітньому процесі вищих військових навчальних закладів. Електронне наукове видання «Електронне наукове видання». 2023. № 17. С. 290-301.

23. Торренс Е. Пошук і розв'язання творчих проблем: посібн. Миколаїв : ТОВ «Корабел», 2021. 456 с.

24. Гілфорд, Дж. Структура інтелекту: посібн. Київ : Психологія творчості, 2003. 287 с.

25. Моляко В. О. Психологічні проблеми креативності: монографія. Київ : Наукова думка, 2000. 280 с.